

Da Gestapo og SS forsøkte å likvidere
norsk sabotasjegruppe på Mofjellstulen 5. mai 1945:

Den siste trefning

Alle visste at det gikk mot slutten. Men ingen visste hvordan slutten av krigen ville arte seg. Slik var situasjonen foran månedskiftet mars/april 1945. Over Mofjell, nord for Skien, stilte det lille, tyske speiderflyet trofast opp hver formiddag og kretset noen timer omkring høyt der oppe. Det sinket arbeidet for oss nede på bakken. Som tidligere fortalt hadde vi gjort forberedelser til å møte et angrep fra luften av fiendtlige fallskjermsoffiser. Slike hadde forsøkt seg tidligere, både på slipplasser i Norge og nede i det okkuperte Europa. Heldigvis kom aldri et slikt angrep. Men det tyske speiderflyet avslørte at ting var på gang.

**Av Kjell
Staal
Eggen**

I første halvdel av april måned anmodet våpensjefen i området 1705, Aslak Eikehaug, om ytterligere assistanse for våpenin-

På Mofjell arbeidet vi på spreng med å grave fram de siste våpenlaster. Vår nysgjerrige venn i Storch-flyet hadde ikke vist seg på en par dager. Dette var så usedvanlig at vi kanskje burde vært mistenksomme. Fra område 1704 hadde vi fått besøk av 2 lag, d.v.s. a. et snes motstandskarer. Det var kraftkarer, som hver og en skulle bære med seg en 40 til 50 kgs oppakning med våpen og ammunisjon til et av områdens depoter. En uhyre slitsom transportmetode som kunne gi dagsmarsjer på opptil 10 og 12 timer. Mens vi var opptatt av arbeidet kom plutselig Ingebret Holt heseblesende inn i området. Ingebret Holt bebodde med sin familie gården Ekornrød nede ved hovedveien og var en av vår gruppes aller beste venner. Han spurte om intet og visste om alt. Var vi sultne eller hadde problemer av noen art, kunne vi gå til Ingebret og be om en håndsrekning. Hos Ingebret og hans familie ble vi aldri avvist. Og nu kom Ingebret halssende inn til Mofjellstulen og var så stakkåndet at han hadde vanskelig for å snakke.

«50 tyske SS er på vei opp», stønnet han. «Jeg har løpt forbi dem over en snarvei. De vil være her om 10 minutter».

Nå lå det dramatikk i luften. Fortsatt hadde vi så store våpenmengder i området at det ikke

hotelleier Olav Sanden brutalt ble skutt ned og myrdet i en poetkjeller i Hokksund.

Ved inngangen til mai måned 1945 var det åpenbart at den tyske overkommando sto overfor en betingelsesløs kapitulasjon. Det kunne bare være få dager igjen. Ansvarlige befalingsmenn på begge sider gikk inn for å skape minst mulig av ytterligere ulykker i den korte tid som gjenværet før det hele var over. Krigsbryteren Ernst Grossmann og hans bande fra Waffen SS tok ingen smålige hensyn. En av de første dager av mai måned startete de et ytterst tarvelig forsøk på å myrde medlemmer av vår gruppe. Denne gang hadde soldatene tatt av sine uniformer og opptrådte som sivile «turister» i skogene omkring Mofjellstulen. Hvor mange det var av dem er usikkert. Men to av dem vendte aldri tilbake. Aksjonen kostet Waffen SS to soldater livet. All denne tyske aktivitet forsinket selvfølgelig vårt arbeid med flytting av våpenlagrene. For å forsere arbeidet var tidvis tre skogshester satt inn i transporten. Den 4. mai betraktet vi arbeidet som avsluttet. Bare fire mann ble tilbake på stedet for opprydding. Den påfølgende dag skulle området rømmes for godt.

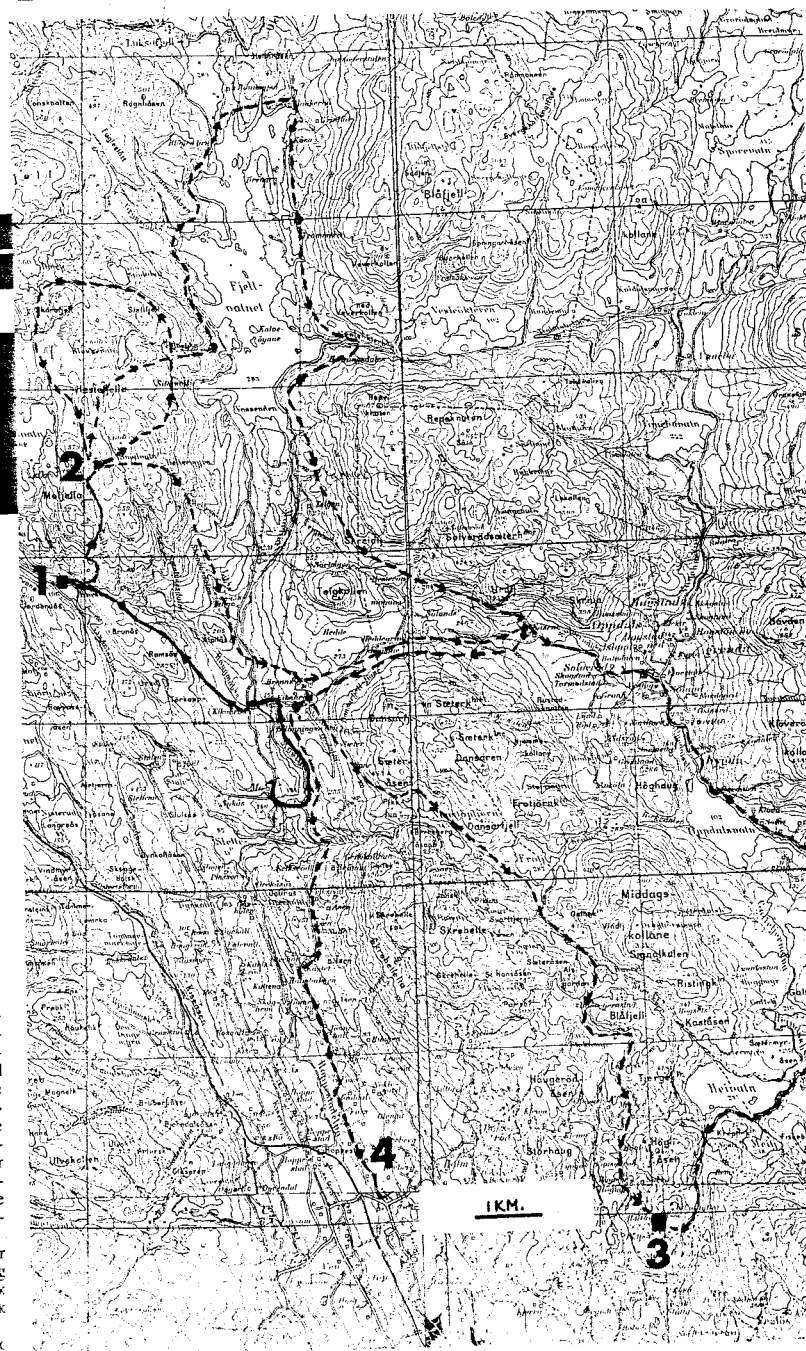
Harald Werner Aas bodde på Mo gård langs Luksefjellveien. Han var 25 år gammel i 1945 og arbeidet som vokter i godseier

ning gjennom Mofjeldalen. Hitlers elitesoldater lo ikke til å være utstyrt med den beste kondisjon. Med bankenæ hjerte ledet Harald Aas sine plagander fram de siste metrene mot stulen. Mesterlig klart han å manøvrere styrken fram foran vinduet i koia før tyskerne oppdaget at de bare befant seg noen meter ifra hytteveggen. Om det befant seg noen der inne håpet veivise- ren at de ville kaste et blikk ut av vinduet og oppdag dødsfaren de befant seg i. Kjøkken var noen ganske få minutter før ni om morgenen.

På Mofjellstulen fant tyskerne folk hjemme. Det var fire stykker av dem, Birge Eriksen, Jørgen Halvorsen og Rolf Marker, alle fra Skien, samt «Fredrik» alias Øystein Hansen fra Tønsberg. De hadde alle nettopp karret seg ut av kjøene og satt vaglet opp rundt det lille bordet ved vinduet. I hytta hadde de bare en radio, en liten «Sweatheart» med ørepropper. For at alle skulle være i stand til å høre nyheten fra Sverige kl. 9.00, var hørespennene lagt i en liten bolle midt på bordet. Så satt de halvpåkledt foroverlent over bollen for å lytte.

«Tyskere, for fanden!» Det var Birger som kastet et tilfeldig blikk ut gjennom vinduet og fikk øye på åtte hjelmer som stakk over bakkekammen.

«Det er tyske SS!» Konstaterte

struksjon. De siste par uker, fra slutten av mars, hadde både «Marcus» og «Svein» vært heldøgnsgasjert der borte. Det var tilsynelatende ikke tilstrekkelig. Vår meget populære kamerat, «Fredrik», ble beordret til å bryte opp fra Mofjellstulen for også å ta en tårn i området 1705. Allerede etter en ukes tid var han tilbake. Han følte seg som en ukykkesfugl. For annen gang i løpet av kort tid var han blitt tvunget til å skyte seg ut av en vanskelig situasjon. Den 17. april gikk en stor tysk, militær styrke plutselig til angrep mot skogsskelen i Drangedal der instruksjonskursen ble avholdt. Med nød og neppe kom kursdeltagerne seg unna uten tap. Men «Fredrik» syntes situasjonen var såpass uryddig at han fant tilbake til «trygge» Mofjellstulen for å avvente nye ordrer. Det var et populært gjensyn.

«Neste gang går det til helvete», humret «Fredrik». «En kan ikke overleve slikt mer enn to ganger».

Tiden nærmet seg raskt månedsskiftet april/mai. Fortsatt var alt uvisst om hva vi i Norge måtte igjennom av krig før det hele ville være over. Meget talte for at «Festung Norge» skulle forsvarer selv om den tyske overkommando i Europa ville kapitulere. Det var Waffen SS og de mest ytterliggende nazistiske fanatikere som stod bak en slik plan. Men nede på kontinentet led restene av de tyske armeer nederlag på alle fronter. Der de ikke var på flukt var det full tilbaketrekking i Berlins ruiner.

«Nå tror jeg jeg har fått allierte venner, flirte «Fredrik». «Det kan bare komme av at tyskerne roter enn mer!»

Den 30. april begikk Adolf Hitler selvmord.

Kunde komme på tale å gi opp basen. Endelig måtte det komme til et skikkelig oppgjør med «vernemakta». Heldigvis var vi godt med folk på basen. Vårt vesle armodepot ble åpnet. Stridsplanen for å møte en slik situasjon var klar. Med de nødvendige Brenngun maskingevær og håndvåpen raste vi avsted for å sette opp vår stilling på det strategiske sted der den fiendtlige tropp var i ferd med å manøvrere seg inn i en situasjon der den var garantert å bli meiet ned til siste mann. Heldigvis, den tyske styrke fra Waffen SS snudde 200 meter før det kom til stridshandlinger. Av en eller annen grunn vendte den på sin vei mot fjelltoppen. Turen gikk istedet til Nedre Blåseren der vår gruppe gjennom lengre tid hadde tatt beslag i en annen av godseier Løvenskjolds skogstuer. Denne del av vår base sto tom. Den tyske befalingsmannen syntes antagelig det var sent på dagen og ledet sin tropp tilbake til utgangspunktet, Ekornrød, for deretter å returnere i busser til leiren i Skien. Faren for en konfrontasjon var over for denne gang.

Det lot til at Waffen SS var svært oppsatt på å jage etter medlemmer av vår spesialgruppe mot slutten av krigen. Aktiviteten hadde sitt opphav i gestaposejfer i Drammen/Skien, SS-Obersturmführer Ernst Grossmann. Ernst Grossmann var en av de mest iherdige gestapofolk i Norge og også en av de mest morderiske. Han spilte en framtrekkende rolle under folke-mordet i 1942. Foran myrdierne av de norske jøder var han delegert ansvar for transporten av ofre fram til mordapparatet i konsentrasjonsleirene på kontinentet. I 1944 var Ernst Grossmann en av hovedaktørene da

Løvenskjolds skoger. Ved 04.00-tiden om morgenen den 5. april fikk Ha. Aas et uhyggelig søk. En tysk Waffen-SS transport gjorde holdt ved Mo-gården. Brutalt banet SS-soldatene seg vei inn i våningshuset og trakk ham ut av sengen. Harald fikk beskjed om å kle seg øyeblikkelig. Han skulle vise SS-kontingenten vei opp til Mofjellstulen. Dette var en forferdelig situasjon. Omtrent med sikkerhet visste han at det fortsatt befant seg folk fra motstandsgruppen på Mofjell. SS-bødene hadde slept med seg som gisler to kjente og bra personer fra bygda, Ivar Bø og Martin Torå. De to ble plassert i stoler foran hver sin maskinpistol. Dersom Harald Werner Aas nektet eller fant på det minste spikk som veiviser skulle begge gisler omgående skytes.

Med Harald Aas som kjentmann satte den uhyggelige SS-kolonnen seg i bevegelse. Fra gården gikk turen først sydover over broen ved Modammen, så over Svarvassplassen og videre nedover langs østbredden av Mo-elva. Ved gården Rønningen ble det gjort holdt for husundersøkelse. Det samme skjedde ved Ekornrød hvor vår venn Ingebrigt Holt holdt til. Merkelig nok ble ingenting av kontrabanden avslørt på gårdene. Med en børspepipe stukket opp i ryggen ruslet Harald Aas med sitt følge videre, over Rullebånn og ned brattlendt til Nedre Blåseren. Den tyske befalingsmann ville se til om noen fra motstandsgruppen holdt til i skogskoia der nede. SS-banden omringet hytta, men her fant de ingen hjemme. Veiviseren pustet lettet ut. Nu håpet han at hytta på fjelltoppen også var evakuert. Langsomt stønnet kolonnen seg tilbake til Rullebånn og opp den slitsomme stig-

«Fredrik». «Jeg forestår at enhver forsøker å klare seg så godt en kan. Kanskje en av oss kommer gjennom. Hvis enig så prøver jeg først. Enig?» Forslaget utløste et omgående, enstemmig bifall, «Fredrik» grep det våpenet som sto høigest til og kastet seg ut gjennom hyttedøren. Han landet på maven i et sølehull framfor trappen. Et halvt dusin tyske maskinpistoler tømte sine magasiner i retning mot sølehullet. Alle skudd gikk over. Med ett stanstet ildgivingen. Tyskerne hadde tømte sine magasiner og måtte skifte samtidig. I alle fall håpet «Fredrik» på at slikt var tilfelle. Han reiste seg, stormet i le av hytta og borte var han. Som en siste hilsen kastet han en Mills håndgranat ned til tyskerne. Neste mann ut var Birger Eriksen med en stengun i neven. Han landet på bena i det lille øyeblikk det var stans i ildgivingen og kom seg også raskt i le av hytta.

Nå var kun Rolf og Jørgen tilbake i hytta. Tyskerne hadde fått skiftet magasin og en storm av kuler slo inn i og fliset opp ytterdøren. Jørgen sparket opp døren. Liggende på maven stakk han maskinpistolen på skrå ut over dørkarmen og sprayet ut fem magasin med kuler i retning der han trodde fienden befant seg. Rolf sto overskrevet oppreist med et ben på hver side av Jørgen og pøste ut det hans Stengun maskinpistol kunne gi. Tilsammen spydde han ut fire eller fem magasin. Tyskerne må ha trodd at det befant seg et halvt kompani inne i hytta. En av SS-soldatene ble rammet av en kule og drept. De øvrige ble opptatt av å flytte den døde og finne seg sikre dekning. Noen sekundet stanst den fiendtlige ildgiving. Rolf kastet seg ut og klarte å

Kart over området. Den heltrukne linje forteller om Waffen SS's framrykking mot sabotasjegruppens base i Mofjellområdet. Først til skogskoia ved Nedre Blåseren (1), deretter til Mofjellstulen (2). De prikkede linjer angir fluktrutene for de fire som skjøt seg gjennom den tyske omringning. Tre mann tok seg fram til hytta under Kikutåsen (3). Birger Eriksen ble hentet omtrent ved Tufta (4).

komme i le av hytta. Straks etter forsøkte Jørgen seg. Han havnet på maven i sølehullet foran trappen og mistet begge gummistøvlen. Tyskerne tømte rasende det de hadde av ammunisjon mot sølehullet men alt strøk over Jørgen uten å skade ham. I stedet besvarte han ilden og barbert klarte han å komme i le av hytta han også. Et nærmest mirakel hadde skjedd. Til nå hadde alle fire overlevet. Men den tyske befalingsmann raste. Først pumpet han hytta full av sjokkgranater i tilfelle det skulle befinne seg fler motstandsfolk der inne. Så avsluttet de bildet med å brenne opp vår kjære base.

Noen hundre meter borte i åsen øst for Mofjellstulen Skogstue fikk Rolf og Jørgen kontakt og holdt følge under hele flukten. Jørgen vasset barbert i vår snøen de første par timer og på grunn av forfrysninger fikk han etterhvert problem med å få med seg bena. Ved Brennsater fant han et par gummistøvler som han så seg nødsaget å overta eiendomsretten til. Nå gikk det bare selv om støvlene var fem nummer for store. Enn bedre gikk det etter at de på en gård underveis til Siljan av en snill kone fikk et godt måltid mat og tørre sokker. Utpå ettermiddagen nådde de frem til vår nyopprettede base, en hytte rett vest under Kikutåsen. Under flukten hadde de begge beholdt sine maskinpistoler med et par fullas-

tede magasin. Heldigvis traff de ikke på noen tyske patruljer. Det var godt endelig å komme i hus igjen. Men usikkerheten omkring deres to kamerater la en dyster demping på gleden.

«Fredrik» var alene under flukten. Fram til Brennsater fulgte han omtrent samme rute som de to andre. Fra Brennsater skar han tvers gjennom terrenget i retning syd/øst mot den nye base i Kikutraktene. Han hadde en meget slitsom tur uten svart meget å spise. Først utpå kvelden nådde han fram til basen og vaklet inn gjennom døren. Han var lykkelig over å treffe igjen Jørgen og Rolf men forferdelig sliten og sulten.

«Har dere noe mat?» maste han. «Jeg har bare spist to rå trosteegg i hele dag».

Utover kveldstimen den 5. mai var stemningen i vår gruppe dyster. Alle tenkte på Birger som ennå ikke var kommet til rette. Under rekapitulering av hendelsesforløpet ble det fortalt at Birger under sin flukt hadde bråsnudd ved hyttedøren og løpt inn i «stua» før han igjen bråvendet og styrtet ut døren. Ingen sa noe, men etterhvert som mørket falt på tenkte vi desto mer. Da han heller ikke neste formiddag innfant seg, måtte vi kalkulere med at vi kan hende hadde mistet en mann.

Men Rocambole var ikke død. I alle fall var ikke Birger Eriksen død. Han hadde den lengste og

most slitsomme flukt av alle fire. Først gikk han i ring i skodda på Mofjellplatået og ble beskyttet for annen gang da han trampet rett inn i vår brennende base. Så flyktet han nordover og kom seg over til østsiden av Fjellvannet. Her myset det med tyske patruljer som var på søk etter flyktningene. Dødstrett sovnet han utpå natten med ryggen mot en granlegg. Først langt ut på ettermiddagen den 6. mai våget han seg til telefon og fikk gitt beskjed om at han befant seg på Tufta, nord for Limi. Omgående kjørte Johannes avsted og plukket ham opp. Etter at han var blitt underrettet om at de tre andre var berget og friske, fortalte jeg at vi hadde vært fryktelig redde for ham. Jørgen og Rolf fortalte at du hadde snudd og rent inn i hytta igjen i stedet for å hoppe ut døren».

«Tror du ikke at jeg hadde glemt tobakken da, Kjell, flirte han.

Dette var historien omkring det som skal ha vært den siste krigshandling og trefning mellom norske og tyske militære styrker i det okkuperte Norge under krigen. Det kan legges til at Gestaposef Ernst Grossmann raste og sendte ut patruljer for å fange flyktningene såvel den 5. som den 6. mai. Den 7. mai hadde Grossmann fått adskillig annerledes problemer å stille med. Den 8. mai gjorde krigsforbyteren oss den tjeneste å ta sitt eget liv.

Harald Werner Aas, trunget inn i en fryktelig situasjon.

Rolf Martin, trunget inn i en fryktelig situasjon.

Jørgen Halvorsen, trunget inn i en fryktelig situasjon.

Fredrik, trunget inn i en fryktelig situasjon.

Harald Werner Aas, trunget inn i en fryktelig situasjon.